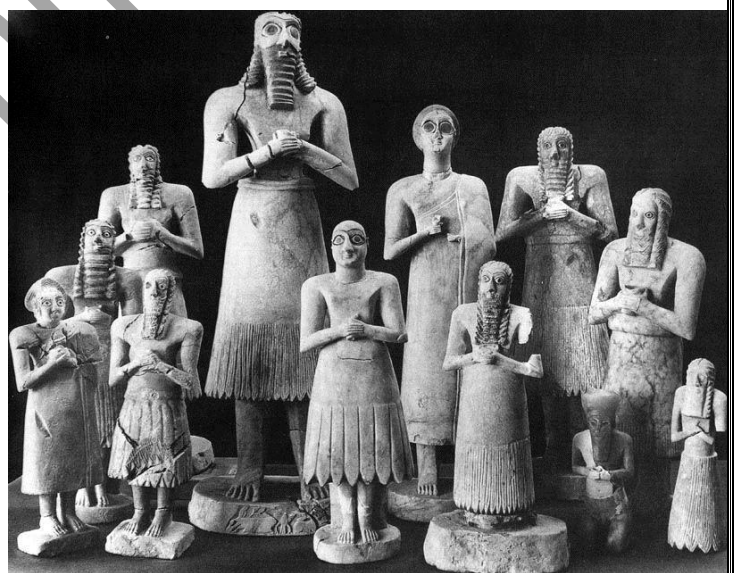
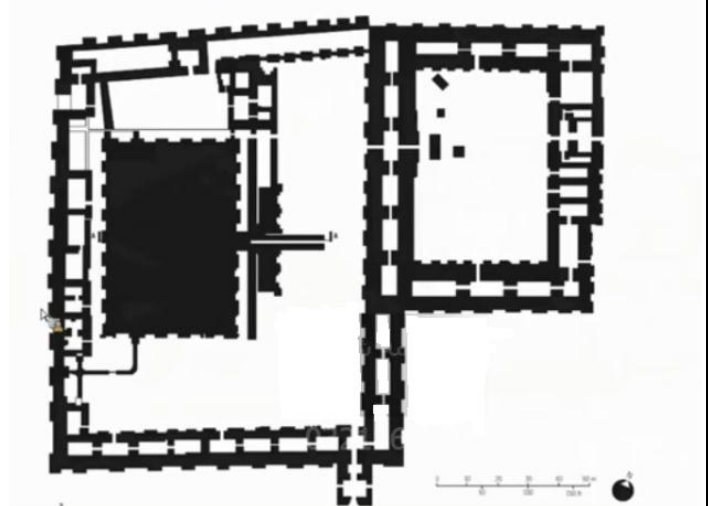
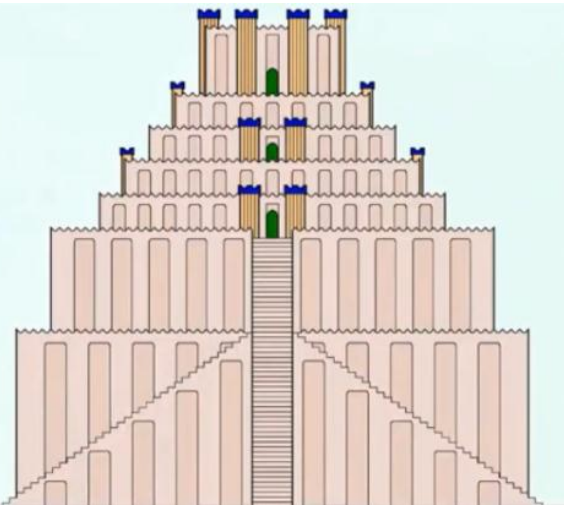
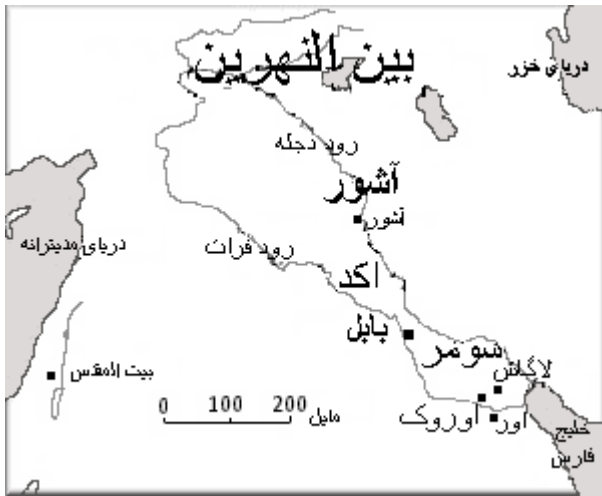

"مهم ترین نکات معماری جهان - درسنامه اول - معماری بین النهرین"

مقدمه : تمدن بین النهرین :

بین النهرین یا **میان رودان** به سرزمین بین دو رود **دجله و فرات** گفته می شود که حاصلخیزی منطقه، ایجاد تمدن در این منطقه را ممکن می ساخت. نخستین مناطق روستایی که تمدن شهری بر آنها نهاده شد، بین النهرین و مصر بودند؛ که این زمان تقریباً برابر است با 4000 سال پیش از میلاد مسیح. به این ترتیب از عوامل اصلی شکل گیری تمدن غرب، وجود دره های فرات و نیل بود. اقوام این دو تمدن با به کارگیری استعداد و توانایی خود، دستاوردهای وسیع تری نسبت به جامعه روستایی به وجود آوردند؛ دستاوردهایی در زمینه های ریاضیات، مهندسی، معماری و هنرهای تجسمی.

تمدن های بین النهرین به **ترتیب زمانی** عبارتند از : (1) **سومر کهن** (اولین تمدن) (2) **آکد** (اولین امپراتوری جهان) (3) **نوسومر** (4) **بابل کهن** (5) **هیتی ها** (6) **آشور** (بزرگترین امپراتوری بین النهرین) (7) **بابل جدید** (کلدانیان)، آخرین تمدن!

معبد و زیگورات :

مهم ترین و اولین نکته در مورد تمدن های بین النهرین این است که

این تمدن ها، **معبد محور** هستند، یعنی معبد، مرکز و قلب تپنده شهر محسوب می شود. علاوه بر این، این تمدن ها، یک معبد نداشته اند، بلکه مجموعه ای از معابد و به عبارتی **قسمتی مذهبی** ای داشته اند. معبد اصلی در قالب یک ساختار پلکانی خشتی است به نام **زیگورات**. به عبارتی :

"زیگورات ها، معابد پلکانی خشتی و کوه مانندی هستند رو به آسمان."

در بین النهرین سنگ زیادی وجود ندارد، چوب مرغوب هم یافت نمی شود و تنها چیزی که وجود دارد **خاک** است. به همین دلیل عمده مصالح در این منطقه، خشت و آجر است. **دکتر امیر بانی مسعود** در این رابطه می گوید : " در سومر سنگ و الوار چوب کم بود و در عوض، گل و نی بسیار بود. به همین دلیل سومریان از نی های بلند کناره رود برای ساخت خانه های خود استفاده می کردند و روی آنها را با گل می پوشاندند. هر چند آنها با روش تاق زدن آشنایی داشتند اما این روش در آن زمان خیلی معمول نبود." **اقتصاد** بین النهرین به واسطه رودهای دجله و فرات، **کشاورزی** است. همین تمدن است که چرخ و گاری را اختراع می کنند. وجود سفال

¹بابل جدید همزمان با تمدن مادها در ایران است (حدود هزاره نخست قبل از میلاد).

گری و ظروف سفال گری، نشان از تمدن پیشرفته ای است؛ مانند تمدن سیلک، تمدن عیلام و شهر سوخته. به طور کلی، مردمان بین النهرین، به **خدایان طبیعی** اعتقاد داشتند و برای این خدایان زیگورات می ساختند.

دلایل ساخت زیگورات در تمدن های بین النهرین :

- 1) اعتقاد داشتند خدایان در آسمان ها هستند، پس زیگورات که جایگاه خداوند است را رو به آسمان می ساختند.
- 2) زیگورات ها نماد کوه هستند. مردم این سرزمین از مناطق کوهستانی مهاجرت کردند و به این دشت آمدند، در واقع کوه به یک اثر معماری تبدیل شد.
- 3) برخی باستان شناسان زیگورات ها را پلکانی عظیم و پلی بین معابد زمینی و عبادتگاه های فوقانی می دانستند؛ که در مواردی که لازم بود در آنجا خدایان و انسان ها با هم دیدار می کردند.
- 4) زیگورتها نماد کوه هستند. کوه جایگاه خدایان است و در دشت بین النهرین که کوه نداشت، معابد کوه مانند یا زیگورات را برای جایگاه خداوند (اتاق مقدس) می ساختند.

تمدن سومر (6000-2004 ق.م) :

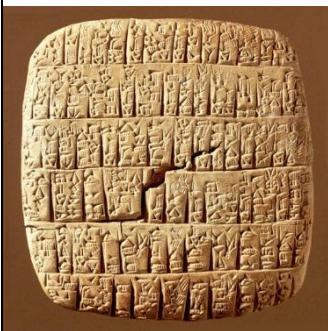
سومریان نخستین مردمی بودند که تمدن را بنا نهادند. در 6000 سال پیش از میلاد، حدود 12 شهر سومری در بخش سفلی دجله و فرات، به وجود می آید که هر کدام بر گرد یک معبد ساخته شده بودند. به طور کلی تمدن سومر به مدت 4000 سال، حکومت کردند (6000 تا 2004 ق.م) که البته در میانه این راه یعنی حدود 2350 تا 2150 ق.م، اکدیان به مدت 200 سال، قدرت را به دست گرفتند.

"به تمدن سومر، قبل و بعد از تمدن اکد، به ترتیب، سومر قدیم (کهن) و نوسومر (سومر جدید) می گویند."

"فرهنگ و هنر سومر، مادر فرهنگ های منطقه است."

نوسومر (2150-2004 ق.م) :

بعد از اکدیان، دوباره سومریان قدرت را به دست می گیرند؛ به عبارتی اکدیان تنها 200 سال در پادشاهی طولانی 4000 ساله سومریان وقفه ایجاد کردند. در حالیکه مهم ترین شهر سومر کهن، اوروک بود، مهم ترین شهر نوسومر، اور بود.

نوسومر – تندیس گودئا :

حاکم شهر لاگاش، فردی بود به نام **گودئا** که تعداد زیادی مجسمه از خودش ساخته و روی ردای این تندیس ها، درباره خودش و حاکمیتش توضیح داده است. مجسمه ها در حالت های مختلف ایستاده، نشسته، نیم رخ ... هستند.

✚ هیتیان (حتی ها) (2000 تا 1500 ق.م):

هیتیان، اقوامی بودند از ترکیه که بابل را فتح کردند و حاکم بین النهرین شدند و بعد از حدود 5 قرن هم به دلیل نابسامانی منطقه، بین النهرین را ترک کرده و به قلعه هاتوشا واقع در پایتختشان، شهر هاتوسا (هاتوشا)^۲ در ترکیه، بازگشتند.

بقایای قلعه هاتوسا- تمدن حتی ها

آشوریان – دژ شلمانصر سوم (612 ق.م):

آخرین پایتخت آشوریان، نینواست که در این دوره، پادشاهی به نام شلمانصر داشتند. شلمانصر ارگ یا یک دژ درونگرا را بر روی یک صفا سنگی^۲ می سازد. مصالح اصلی کاخ، خشت است با تزئینات سنگی. بر روی سر در آن باز هم صحنه هایی از جنگ به تصویر درآمده است.

^۲ شهر بغازکوی امروزی در ترکیه.

^۳ ساختن کاخ یا قلعه بر روی صفا خود یک شیوه دفاعی محسوب می شود.

دروازه ایشتر - بابل جدید:

شهر بابل جدید یک شهر هندسی بود که رود فرات از میانه آن عبور می کرد. این شهر دارای 8 دروازه اصلی بود که مهمترین شان "دروازه ایشتر"⁵ نام دارد. دروازه ایشتر، دروازه دوبرجی طاق دار⁶ است که از میانه آن، خیابانی به نام **دژ** می گذشت که مراسم رژه در اینجا برگزار می شد. این دروازه هم اکنون در موزه دولتی برلین است. نقوش دروازه ایشتر، دو نوع گیاهی و حیوانی هستند. نقوش گیاهی به صورت انتزاعی و گل نیلوفر آبی و نقوش حیوانی به صورت آجر لعابدار است.

"ریشه آجر لعابدار هم به تمدن آشور برمی گردد".

"دروازه ایشتر، دروازه هشتی است با تزئینات آجر لعاب دار."

در نقش های روی این دروازه، سه نوع حیوان دیده می شود: اژدها، شیر و گاو که به صورت برجسته هستند. شهر بابل نیز همانند سایر شهرهای بین النهرین، معبد مرکز است و در مرکز شهر مجموعه مذهبی قرار داشته است.

دروازه ایشتر و خیابان رژه

⁴ برخلاف دیگر شهرهای بین النهرین که رود از کنار آنها عبور می کرد.

⁵ ایشتر الهه باروری است.

⁶ طاق آن نیم دایره است که بعداً به طاق رومی معروف می شود.

مهم ترین نکات معماری بین النهرین :

- هسته اصلی شهرهای تمدن های سومر، بابل و آکد، معبد و مجموعه مذهبی است و در کنار آن کاخ سازی هم دارند. اما در تمدن **آشور** اولویت اصلی با **کاخ سازی** است و زیگورات ها داخل کاخ ساخته می شوند.
- معبد علاوه بر کارکرد دینی-مذهبی، مرکز فعالیت های اداری بود.
- هنر بین النهرین مانند مصریان، هنری مذهبی است با این تفاوت که مضمون کلی هنر بین النهرین، جنگ و مضمون کلی هنر مصر، صلح است.
- در تمدن بین النهرین برخلاف تمدن مصر، به آئین تدفین و ساخت مقابر اهمیتی داده نمی شد.
- سومریان مبدع زیگورات و تاق آهنگ (گهواره ای) بودند.